# Biskup o biskupu – Kritika Foscove analize i transkripcije oporuke Ivana Tomka Mrnavića

**Kurelac, Iva; Tvrtković, Tamara**

*Source / Izvornik:* **Historijski zbornik, 2013, 64, 29 - 46**

**Journal article, Published version**
**Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

*Permanent link / Trajna poveznica:* https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:948948

*Rights / Prava:* In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

*Repository / Repozitorij:*

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**IVA KURELAC**
*Odsjek za povijesne znanosti*
*Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, Zagreb*

**TAMARA TVRTKOVIĆ**
*Hrvatski institut za povijest, Zagreb*

Izvorni znanstveni članak
UDK: 347.67(497.5 Šibenik)"16"(093)
929 Mrnavić, I. T.

# Biskup o biskupu[1]

**Kritika Foscove analize i transkripcije oporuke Ivana Tomka Mrnavića**

*Autorice kritički pristupaju raščlambi oporuke šibenskog kanonika, zagrebačkog arhiđakona i bosanskog biskupa iz 17. stoljeća Ivana Tomka Mrnavića koju je u 19. st. prvi objavio šibenski biskup Antonio Giuseppe Fosco. U radu su cjelovito i detaljno analizirani primatelji oporučnih legata kao i sami legati. S obzirom na brojne nedostatke Foscove transkripcije prijepisa Mrnavićeve oporuke koji se danas čuva u Državnom arhivu u Zadru (fond: Šibenski notarski arhiv), a koji je 1639. načinio šibenski notar Mihovil Parčić, autorice u prilogu rada donose osuvremenjenu transkripciju iste notarske isprave zajedno s kritičkim aparatom.*

**Ključne riječi:** Ivan Tomko Mrnavić, Antonio Giuseppe Fosco, oporuka, Zagreb, Zagrebačka biskupija, Šibenik, crkvena povijest, rani novi vijek

## Uvod

Krajem 19. stoljeća u kulturnom životu Šibenika jedna od istaknutijih ličnosti je i biskup Antonio Giuseppe Fosco.[2] Kao veliki štovatelj pisane i tiskane riječi, Fosco je bio utemeljitelj tiskare biskupijske kurije, druge po redu tiskare u Šibeniku, osnivač

1 U trenucima dovršavanja ovog rada (u studenom 2011.) napustio nas je naš dragi prijatelj i kolega Milivoj Zenić. On je kao dobri duh i ravnatelj šibenske Gradske knjižnice »Juraj Šižgorić« potpomagao izdavanje knjiga obiju autorica ovog članka o Dinku Zavoroviću i Ivanu Tomku Mrnaviću. I u ovom je radu pomogao pri rješavanju nekih problema vezanih uz šibenska imena i toponime. Stoga ovaj rad posvećujemo velikom intelektualcu i još većem čovjeku, našem prerano preminulom prijatelju i kolegi Milivoju Zeniću.

2 Antonio Giuseppe (Antun Josip) Fosco rođen je u Šibeniku 1826. a umro 1894. Biskupom je postao 1876. Za ostale biografske podatke v. »Fosco, Antun Josip«, Ivo Livaković, *Poznati Šibenčani: Šibenski biografski leksikon*, Gradska knjižnica »Juraj Šižgorić«, Šibenik, 2003., str. 170-171; »Fosco, Antun Josip«, Lovorka Čoralić, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 4, Leksikografski zavod

čitaonice katoličkog klera i pokretač biskupijskog lista *Folium dioecesanum*. I sam je u tom listu objavio pedesetak radova iz šibenske povijesti, a među njima je i rad o Šibenčaninu Ivanu Tomku Mrnaviću[3] koji je objavljen kao zasebna knjižica.[4] Riječ je o biografiji (kako je u naslovu navedeno) šibenskog kanonika, zagrebačkog arhiđakona i bosanskog biskupa iz 17. stoljeća Ivana Tomka Mrnavića, pisanoj na talijanskom jeziku na 62 stranice, koja je dugo vremena bila, uz Kukuljevićevu i Pavićevu biografiju, najcjelovitiji prikaz Mrnavićeva života temeljen između ostalog i na originalnim dokumentima ili pak na njihovim prijepisima.[5] U knjižici su izneseni svi do onog vremena poznati podaci o Ivanu Tomku Mrnaviću, a kao dodaci pridodani su izbor iz Mrnavićeve bibliografije i prijepis njegove oporuke.

Upravo je ta Foscova analiza Mrnavićeve oporuke bila poticaj za ovaj rad: naime, u Državnom arhivu u Zadru gdje se danas čuvaju dokumenti iz Šibenskog notarskog arhiva među kutijama šibenskog bilježnika Mihovila Parčića za godine 1624.-1642., nalazi se i prijepis oporuke Ivana Tomka Mrnavića.[6] Riječ je zapravo o oporuci koja je sastavljena 1636. godine, ali je među šibenske oporuke zapisana tek 1639. godine.[7] S obzirom na činjenicu da Fosco nije najbolje poznavao latinski jezik, transkripcija oporuke u nekim je dijelovima pogrešna i netočna (pa to utječe i na pogrešno razumijevanje dijelova oporuke), a nije niti provedena po današnjim uzusima transkripcije. Jednako tako Fosco daje i kratki opis oporuke i pojedinih Mrnavićevih primatelja oporučnih legata,[8] ali, također zbog nedovoljnog poznavanja latinskog, velike dijelove oporuke preskače, kao i dio primatelja oporučnih legata i o njima ne govori ništa ili vrlo malo. Zbog svega navedenog u ovom se radu donosi ispravna transkripcija oporuke zajedno s kritičkim aparatom, temeljena na uvidu u spomenuti prijepis notara Parčića, ali jednako tako obaziruć se na Foscovu transkripciju i ispravljajući je, a usto se ukratko analizira cijela Mrnavićeva oporuka, primatelji oporučnih legata i sami legati.

Oporuka je napisana na 6 listova (i potpis biskupa Ergelskog na sedmom listu), od stranice 124 do 129 s tim da je netočno paginirana jer su dvije različite stranice paginirane istim brojem - 127. Riječ je o prijepisu originala oporuke napravljenom u

Miroslav Krleža, Zagreb, 1998., str. 344; »Fosco, Antun Josip«, Krsto Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, Tiskara »Kačić«, Šibenik, 1936., str. 30-33.

3 Ivan Tomko Mrnavić (1580.-1637.); šibenskim kanonikom je postao 1606., zagrebačkim kanonikom-lektorom 1628., a naslovnim bosanskim biskupom i arhiđakonom zagrebačke katedrale 1631. Za ostale biografske podatke v. Tamara Tvrtković, *Između znanosti i bajke – Ivan Tomko Mrnavić*, Zagreb-Šibenik 2008.

4 Antonio Giuseppe Fosco, *Vita di Giovanni Tonco-Marnavić*, Šibenik 1890.

5 Armin Pavić, »Ivan Tomko Mrnavić«, *Rad JAZU 33*, Zagreb 1875., str. 58-127; Ivan Kukuljević Sakcinski, »Ivan Tomko Marnavić«, *Arkiv za povjesnicu jugoslavensku IX*, Zagreb 1868., str. 242-265.

6 Državni arhiv u Zadru – Spisi šibenskih bilježnika, kutija 62; Mihovil Parčić (1624.-1642.), ff. 124-129. Ovi spisi smješteni su u zadarski arhiv 1943. godine.

7 Ta je oporuka već spomenuta i u: Tvrtković, n. dj., str. 32.

8 Usp. Fosco, »Testamento e morte«, n. dj., str. 46-48.

Šibeniku 17. ožujka 1639., u ljekarni koja je pripadala obitelji Tetta, na poticaj i zamolbu Jakova Bratića (*de Fratribus*)[9] i u nazočnosti svjedoka Francesca Antonia Tette i Jurja Šižgorića[10] od strane šibenskog notara Mihovila Parčića. Također, saznaje se da je originalna oporuka[11] napisana 23. rujna 1636. u Zagrebu na dva lista i da je osnažena i potvrđena pečatima samog Mrnavića, ali i zagrebačkog biskupa Franje Ergelskog.[12]

## Jezična analiza

Već iz kritičkog aparata koji prati transkripciju donesenu u ovom radu, vidljivo je da je Fosco na mnogo mjesta više ili manje pogriješio, ali treba napomenuti i to da neke pogreške koje je Fosco prilikom transkribiranja napravio, nisu zabilježene u kritičkom aparatu. Fosco vrlo nedosljedno (a često i potpuno pogrešno) razrješava kratice, a u novoj transkripciji sve su kratice razriješene, a da pritom nisu zabilježene Foscove pogreške. U Foscovoj je transkripciji interpunkcija vrlo često na pogrešnim mjestima što dakako utječe i na razumijevanje teksta, pa su interpunkcija a uz to i upotreba velikog slova prilagođene uzusima današnjeg zapisivanja. U novoj se transkripciji ne razlikuje zapisivanje diftonga *ae* od *e caudata* (sve je zabilježeno diftongom *ae*), premda se u originalnom prijepisu oporuke pojavljuje i jedan i drugi način zapisivanja diftonga. Jednako se tako ne bilježi niti Foscovo zapisivanje diftonga monoftongom (npr. *ae* kao *e*). Kritički aparat ne donosi niti Foscovo nebilježenje geminata u odnosu na oblik u originalnom prijepisu oporuke, kao niti hiperkorektizme. Prilikom transkripcije nije (zato što je tradicijom tako uobičajenije) sačuvana razlika između vokalskog i konsonatskog *i/j* (što opet nalazimo u originalnom prijepisu oporuke), a nije niti preneseno niti Foscovo zapisivanje skupine *ti* kao *ci*, kao niti (ponekad) dodavanje konsonanta *h* u skupinama *th* i *ch.* Biskup Fosco je prilikom transkripcije griješio na najrazličitije načine, a u ovom će radu biti spomenute samo osnovne i najuočljivije razlike: neke je riječi Fosco talijanizirao i zapisao ih na način bliži talijanskom nego latinskom jeziku. Ponajviše je griješio u transkripciji osobnih imena, toponima i pridjeva vezanih uz razne toponime. No, niti notar Parčić nije bio u potpunosti siguran u pisanju osobnih imena, pa gotovo uvijek prvi put pogriješi, a zatim ime, kad se ponovi drugi put, ispravno zapiše. Nezgodno je, dakako, kad se ime pojavljuje samo jednom, a nama je danas nepoznato.[13] Na nekoliko mjesta

9 Jakov Bratić bio je suprug Tomkove najmlađe sestre Franjice.

10 Šibenska obitelj Tetta bila je bogata i u njihovom su vlasništvu bili mnogi dućani (a vjerojatno i ljekarna). Melkior Tetta imao je više djece, a među njima i sina Francesca Antonia (r. 1611.). Drugi svjedok Juraj Šižgorić vjerojatno je u rodu sa slavnim humanistom Jurjem Šižgorićem.

11 Kasnije se iz teksta oporuke vidi da je Mrnavić povjerio zapisivanje oporuke nekom drugom, odnosno da je on samo diktirao.

12 Franjo Ergelski Hasanović bio je zagrebački biskup od 1629. do smrti 1637.

13 Prezime Jánosa Törősa, tajnika kardinala Pázmányja, Fosco na dva mjesta zapisuje kao Teotosy, a Parčić najprije Tetrosy, a zatim ispravno Teorosy. Za ostale primjere usp. transkripciju i kritički

Fosco je u potpunosti pogrešno transkribirao riječ ili sintagmu i tako učinio dijelove oporuke nerazumljivim ili teško shvatljivim.[14] Zbog svih navedenih razloga bilo je potrebno iznova transkribirati oporuku.

## Analiza oporučnih legata

U Mrnavićevoj oporuci članovi njegove najuže obitelji i svojte te crkvene osobe očekivano[15] čine najvažnije i najbrojnije skupine primatelja legata. Manji dio Mrnavićeve imovine baštinilo je i pet crkvenih institucija (tri kaptola i dvije crkve) te tri hospitala. Zaključak je stoga da je crkvenih primatelja legata više, dok je obiteljskih nasljednika manje, ali je vrijednost legata namijenjenih obitelji ipak veća. U skladu s tada uobičajenim načinom imenovanja nekoliko izvršitelja oporuke, Mrnavić iz kruga obitelji za glavnog izvršitelja postavlja šurjaka Jakova Bratića, a iz kruga svojih najužih crkvenih suradnika za izvršitelja postavlja komornika Ivana Vranića.

### Legati obitelji

Usporednom analizom uočeno je da su obiteljski nasljednici u Foscovu radu jedini gotovo svi navedeni. Ipak, pojedini legati članovima obitelji kod Fosca nisu dovoljno detaljno analizirani, a ispuštene su i brojne klauzule kojima su pojedini legati tim nasljednicima uvjetovani. Fosco poimence spominje sve članove Mrnavićeve uže obitelji i svojte uključene u oporuku. Među njima su najvažniji majka Katarina, univerzalna nasljednica, te tri sestre – Klara, udovica Margarita Skočić i Franjica Bratić, supruga glavnog izvršitelja Mrnavićeve oporuke Jakova Bratića.[16] Međutim, Fosco ne navodi da bi u slučaju majčine smrti univerzalnom nasljednicom postala Klara, a da bi u slučaju njezine smrti tu funkciju preuzele sestre Margarita i Franjica.

Foscova je raščlamba Mrnavićeve oporuke osobito nepotpuna u dijelu koji se odnosi na porijeklo novčanih legata čiji je jedan dio bio namijenjen Šibenskom

aparat u prilogu rada.

14 Sintagma *iuba mardurina* kod Fosca je transkribirana kao *iuba mandurina* (v. bilj. 64), ili: *ad eandem ecclesiam Transylvaniensem electi* kod Fosca glasi *ad eandem ecclesiam translatum electi* (v. bilj. 93).

15 Usp. radove slične tematike: Zoran Ladić, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Nikole Kažotića (1362.-1371.)«, *Croatica Christiana periodica* 45, Zagreb 2000, str. 11-12; Lovorka Čoralić – Iva Kurelac, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Pacea Giordana (1623.-1649.)«, *Croatica Christiana periodica* 52, Zagreb 2003, str. 64; Branka Grbavac, »Prilog proučavanju životopisa zadarskog plemića Franje Jurjevića, kraljevskog viteza«, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za društvene i povijesne znanosti HAZU 22*, Zagreb 2004, str. 44-45.

16 Katarina (djevojački Bilošević) bila je majka osmero djece; nadživjela je sina Ivana i umrla 1644. Sestra Klara bila je blizanka Ivanova, Margarita je rođena 1586., udala se za Svetu Skočića i imala s njim petero djece, dok je najmlađa sestra Franjica bila udata za Jakova Bratića i s njim imala četvero djece.

kaptolu za služenje misa zadušnica za samoga Mrnavića te za njegove roditelje i dobročinitelje, a drugi ženskoj liniji potomaka Margarite i Franjice. Ženska se linija Mrnavićevih sestara u Fosca uopće ne spominje kao nasljednik. Fosco ispušta dio u kojem doznajemo da će spomenuti primatelji legata novcem moći raspolagati tek nakon što po Mrnavićevu nalogu prodaju izvjesnu, po svemu sudeći, veću količinu srebra. Zanimljiva je i u Fosca ispuštena klauzula kojom Mrnavić određuje da u slučaju utrnuća Margaritine i Franjičine ženske linije, njima namijenjen novac pripada Šibenskom kaptolu od kojega zahtijeva da ga u tom slučaju razdijeli među sobom i nižim svećenstvom.

U dijelu oporuke koji se odnosi na raspodjelu novčanih legata Margariti i njezinim trima kćerima, dobivenih naplatom dugovanja od njezina sina Marka Skočića, šibenskog kanonika, u iznosu od 600 škuda, Fosco ne navodi ni uvjet prema kojem Margaritine tri kćeri, dok god budu živjele pošteno i časno, udate ili neudate, dobivaju po stotinu škuda, a Margarita dobiva 300 škuda. I ovaj je legat uvjetovan klauzulom po kojoj Margarita i njezine tri kćeri ostaju bez spomenutog iznosa novca ukoliko postupe protivno navedenom, a zanimljivo je da Mrnavić u tom slučaju opoziva i Franjici i njezinoj liniji ženskih potomaka čitavo nasljedstvo, o čemu kod Fosca također nema spomena.

Istaknimo da je Mrnavić pri raspodjeli novčanih legata i nepokretne imovine osobito vodio brigu o tome da na svaki način, čak kroz nekoliko budućih pokoljenja, financijski zbrine ženske članove obitelji, a osobito ženske potomke sestara Margarite i Franjice, bilo da je riječ o tada uobičajenoj brizi za djevojački miraz ili općenito o Mrnavićevoj želji da ta vrijedna dobra ostanu u vlasništvu obitelji. Tako je kuću u Šibeniku, kuću s imanjem na Zlarinu i vinograd u Raskrižju[17] ostavio majci, a u slučaju njezine smrti sestrama Klari i Franjici. Govoreći nadalje o vinogradima na otoku Lupcu i u mjestu Dubrava[18] koje ostavlja sestri Margariti za povećanje njezina miraza, Mrnavić u oporuci objavljuje da se Margarita 11. svibnja 1619. odrekla svojeg dijela nekretnina, a Fosco ne navodi da je to zabilježio šibenski notar Petar Bolzoni. Uz to Margariti ostavlja srebrninu (6 žlica i 6 vilica), koje je dobio od komornika Ivana Vranića. Svojoj sestri Dominiki, benediktinki, ostavlja srebrni reljef s likom Djevice Marije u okviru od ebanovine. Znakovito je da se upravo uz primatelje legata iz kruga Mrnavićeve obitelji u pravilu javljaju i klauzule iz kojih je razvidno da je oporučitelj do najsitnijih detalja razradio strategiju oporučnog nasljeđivanja, ne želeći ništa prepustiti slučaju. Spomenimo i to da većina muških članova Mrnavićeve obitelji i svojte oporučno dobiva nakit, točnije vrijedno prstenje s dragim kamenjem (nećak Bernard Skočić i šurjak Jakov Bratić) ili pak bogato ukrašene i vrijedne satove (nećaci Marko Skočić i Matej Bratić).

17 Toponim Raskrižje nalazi se u šibenskome Donjem polju, gdje je bila većina šibenskih vinograda. V. Krsto Stošić, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik 1941., str. 45.

18 Na otočiću Lupcu koji se nalazi ispred otoka Prvića više se ne sade vinogradi, za razliku od Dubrave (nedaleko od Šibenika) koja je još uvijek dobrim dijelom u vinogradima.

**Legati crkvenim osobama i redovima**

Sljedeća vrlo važna i podjednako brojna skupina primatelja legata jesu crkvene osobe s kojima je Mrnavić kao crkveni velikodostojnik za života bio blizak ili je s njima surađivao, a u toj se kategoriji nalazi i crkveni red kapucina. Zamjetno je da su umjetnine, točnije slike s likovima Isusa, Bogorodice i svetaca, dominantna skupina legata, namijenjena isključivo Mrnavićevim bliskim prijateljima i suradnicima iz kruga klerika, dok je kapucinima oporučno raspodijeljen dio legata iz kategorije prehrambenih proizvoda (ukupno 30 kvarata prosa i 20 kabala vina) kojih je Mrnavić, kako zaključujemo, imao u prilično bogatim zalihama.

Fosco kapucine ne spominje, a od ukupno osam crkvenih osoba, primatelja Mrnavićevih legata, spominje samo trojicu – zagrebačkog biskupa Franju Ergelskog, predstavnika prelata Ugarskog kraljevstva Marka Spudića i svojeg komornika, Ivana Vranića, kojega postavlja za izvršitelja oporuke. Vranić je uz Ergelskog, po svemu sudeći, bio Mrnavićev vrlo blizak prijatelj. Biskup Ergelski dobiva slike s likom sv. Kvirina i bl. Augustina Kažotića te sve slike s likom pape i kardinala, koje Mrnavić ima u svojoj kući, za ukrašavanje biskupijskog dvora. Uz to Ergelskom ostavlja i rimski brevijar, koji je Ergelski često od njega posuđivao. Komorniku Ivanu Vraniću ostavlja svotu od 200 talira. Kod Fosca nema spomena o Benku Vinkoviću,[19] velikom prepoštu zagrebačke katedrale i pečuškom biskupu, kojem Mrnavić u znak iskrenog poštovanja ostavlja sliku s likovima sv. Ignacija i sv. Franje Ksaverskog s malim Kristom. Arhiđakonu zagrebačke katedrale Martinu Bogdanu[20] ostavlja sliku s prikazom smrti bezgrešne Djevice Marije u znak starog prijateljstva. Komarnički arhiđakon Ivan Somogy u znak zahvalnosti dobiva sliku s likom sv. Jeronima. Varaždinski arhiđakon Nikola Medak oporučno dobiva sliku blažene Djevice Marije shrvane boli, također u znak prijateljstva. Posebno je zanimljiv podatak da skradinski biskup i prepošt Novog Mesta Nikolaj Mrau[21] nakon Mrnavićeve smrti nasljeđuje sat koji mu je sam darovao iz čega bismo mogli naslutiti ili da mu je Mrnavić sat vratio u znak sjećanja, ili da je među njima, što je izglednije, možda došlo do nekih razmirica, na što upućuje i činjenica da Mrnavić uz taj legat ne navodi nikakve izraze poštovanja niti prijateljstva.

**Legati crkvenim ustanovama**

U Mrnavićevoj se oporuci pojavljuje ukupno šest primatelja legata iz kategorije crkvenih ustanova, a Fosco spominje samo crkvu redovnica sv. Katarine u Šibeniku i Šibenski kaptol. Legati su u ovoj skupini vrlo raznoliki te obuhvaćaju liturgijske

19 Benedikt (Benko) Vinković bio je, nakon smrti Franje Ergelskog, biskup zagrebački (1637.-1642.).

20 Martin Bogdan, premda iz vrlo siromašne obitelji, uzdigao se do najviših crkvenih časti, pa je tako bio i zagrebačkim biskupom nakon Vinkovića (od 1643.-1647.).

21 Nikolaj Mrau 1639. vršio je dužnosti apostolskog protonotara, dolenjskog arhiđakona, cerkničkog župnika i prepošta Novog Mesta. Čini se da je 1634. imenovan i za skradinskog biskupa.

predmete, prehrambene proizvode i novac. Zagrebačka prvostolnica sv. Stjepana dobiva relikviju – srebrni vrčić s dva zuba sv. Stjepana te Mrnavićev srebrni kalež i pozlaćenu pliticu. Zagrebački katedralni kaptol dobiva vino, a Prebendarski zbor, odnosno Čazmanski kaptol umjesto uobičajenog krznenog ogrtača dobiva 15 ugarskih forinti. Novčani legat od 600 škuda namijenjen je za uređenje crkve redovnica sv. Katarine u Šibeniku u sklopu klauzule kojom Mrnavić taj iznos prenamjenjuje spomenutoj crkvi, i to ukoliko Margarita i njezine tri kćeri ne ispoštuju uvjete pod kojim im se taj novčani iznos dodjeljuje.

Deset kvarata prosa i deset kabala vina oporučno ostavlja sjemeništarcima-svjetovnjacima, odnosno konviktu sv. Josipa.[22]

**Legati karitativnim institucijama**

Legati trima zagrebačkim hospitalima – biskupijskom, kaptolskom i gradskom također su dio Mrnavićeve oporuke iz kojih se može iščitati skrb i milosrđe tog crkvenog velikodostojnika prema ubožnicama koje su stajale na usluzi siromasima.[23] Po svemu sudeći, vođen mišlju da će hospitalima najbolje koristiti hrana, Mrnavić je spomenutim trima ustanovama oporučno ostavio ukupno 30 kvarata prosa, ravnomjerno raspodijeljenih na tri dijela.

**Materijalna i nematerijalna potraživanja i dugovanja**

Unutar oporuke nailazimo i na dio u kojem Mrnavić prije smrti, kako se čini, pokušava razriješiti svoja materijalna i nematerijalna potraživanja i dugovanja te tako odriješen grijeha umrijeti. Taj dio, premda zauzima gotovo stranicu i pol, Fosco niti riječju ne spominje, vjerojatno zbog složenijih latinskih jezičnih konstrukcija u kojima se nije snašao i nije ih mogao razumjeti.

Mrnavić najprije zahvaljuje Bogu da nije ostao dužan nikome, osim isusovcima određenu svotu (koju ne navodi konkretno), ali za koju sam kaže da se već s njima uspio dogovoriti. Nakon toga slijedi opis nekoliko epizoda iz Mrnavićeva života koje je on očito smatrao potrebnim objasniti i unijeti ih u oporuku kako mu se ne bi ništa moglo zamjeriti nakon smrti.

Najprije opisuje kako je od kustoda zagrebačke crkve dobio lasičje krzno koje je pripadalo crkvi i koje je procijenjeno na 70 rajnskih forinti. On je zauzvrat dao 104

22 Isusovci su za potrebe siromašnijih polaznika Klasične gimnazije u Zagrebu (utemeljene 1607.) na Gornjem gradu osnovali sjemenište nazvano Gojilište sv. Josipa (Sjemenište sv. Josipa, Konvikt sv. Josipa) i koje je počelo s radom 1631., a financiralo se dijelom iz oporučnih imetaka bogatijih ostavitelja. Usp. Lelja Dobronić, *Klasična gimnazija u Zagrebu od 1607. do danas*, Zagreb 2004.

23 U 17. stoljeću u Zagrebu su postojala tri hospitala: još od srednjeg vijeka postojao je gradski hospital bl. Djevice Marije (sredinom 17. stoljeća preseljen je izvan gradskih zidina), hospital sv. Elizabete bio je pod kaptolskom jurisdikcijom i nalazio se ispod južnih vrata, u blizini današnje Bakačeve ulice, a u biskupskoj jurisdikciji bio je hospital sv. Antuna u današnjoj Vlaškoj ulici. Usp. Vladimir Dugački, »Zagrebačka Zakladna bolnica na Harmici (Jelačićevu trgu) 1804.-1931.: ususret 200. obljetnici«, *Gazophylacium* 8 Zagreb, 2003. (3-4), str. 74-79.

ugarska zlatnika kako bi se u Veneciji kupile neke stvari za crkvu. Za te je stvari i za njihovu dopremu u Zagreb bio zadužen opunomoćenik habsburškoga cara u Veneciji Nikola Rošić. No Rošić se razbolio i umro, a stvari su ukradene te nikada nisu dopremljene u Zagreb. Saznajemo i to da je zbog toga Mrnavić vodio spor s nasljednicima opunomoćenika, putovao u Veneciju i tamo potrošio mnogo više od vrijednosti samog krzna (za koje su ga, premda se to nigdje izrijekom ne navodi, možda tražili da nadoknadi iznos). Mrnavić na kraju zahtijeva i izravnanje računa između Rošićevih i njegovih nasljednika u slučaju da ikad dođe do povrata novca.

Sljedeći »slučaj« koji Mrnavić opisuje odnosi se na događaj od prije četiri godine (1632.) kad su Mrnavića zagrebački biskup i Kaptol poslali da pregleda račune o stanju zaostataka davanja vlastelina ostavitelja samostanima. Među njima je bio i zaostatak izvjesnog pokojnog Martina Jantolovića, a za to je račune vlastelin Nikola Filipović dao Mrnaviću, procijenivši vrijednost zaostatka na 30 ugarskih forinti: biskup je u istoj vrijednosti odredio služenje misa zadušnica za pokojnog Jantolovića. U tome je sudjelovao i sam Mrnavić. Ipak, dojam je da su neki računi ipak ostali neriješeni, pa Mrnavić na ovaj način pokušava sebe opravdati od mogućih prigovora.

Treće što Mrnavić pokušava odbiti od sebe moguć je prigovor koji bi mu nakon smrti (*sic!*) mogao uputiti voditelj kaptolske kancelarije zbog mjesta za stolom (koje možda uključuje i neki obrok) koji su obvezni osigurati lektori pisarima. Naime, Mrnavić je, prema vlastitim riječima, uvijek zvao za taj stol pisara, ali on se uvijek ispričavao i zahvaljivao, tako da je na mjestu pisara uvijek sjedio njegov pomoćnik. Mrnavić piše sve ovo kako bi se nakon njegove smrti taj propust pripisivao voditelju kancelarije, a ne njemu i njegovoj neljubaznosti.

Četvrta se situacija odnosi na svotu od 100 ugarskih zlatnika koje je Mrnavić u Rimu, u svrhu potvrde László Hosszutóthyja, šipuškog prepošta na mjesto erdeljskog biskupa,[24] primio od Jánosa Törősa, tajnika kardinala Pétera Pázmányja.[25] Malo potom, Mrnavić je istom Törősu od istih tih 100 zlatnika isplatio 16 kako bi ih Törős dao nekoj gospođi iz obitelji Unferczaght, koju je muž napustio. Mrnavić se u međuvremenu zdušno zalagao za potvrđivanje Hosszutóthyja na mjesto biskupa, pa je zbog toga i boravio čak 18 mjeseci u Rimu, no nije u tome uspio. Isto to mu se dogodilo kad je pokušao umjesto Hosszutóthyja na mjestu biskupa potvrditi prepošta Simándija, dobivši za to 70 ugarskih zlatnika od Jurja Draškovića, đurskoga biskupa. Iako nije uspio u namjeri, ipak je potrošio sav novac, ali, uzevši u obzir putovanja i ostale troškove, Mrnavić smatra da je zapravo na gubitku on, a ne oni koji su mu dali novac. Jednako tako obećaje da će se i dalje zalagati za obojicu spomenutih,

24 U prvoj polovici 17. stoljeća započinje sukob između habsburških vladara i Rimske kurije u vezi s pravom imenovanja biskupa na području zemalja Sv. krune. Vladari su imenovali biskupe, a Sveta stolica ih nije željela potvrditi. Čini se da se za tu potvrdu zdušno zalagao Mrnavić, ali nije uspio.

25 Péter Pázmány bio je kardinal od 1629. do smrti 1637. Juraj (IV.) Drašković bio je biskup u Győru od 1635. do 1650. László Hosszutóthy bio je imenovan erdeljskim biskupom 1631(2)., a István Simándi 1634.

samo ako se oporavi od bolesti.[26] Iako nije navedeno na početku oporuke, kao što je to većinom bilo uobičajeno u slučaju pobolijevanja samog oporučitelja, Mrnavićevo spominjanje vlastite bolesti vrlo je zanimljivo jer se iz toga mogu naslutiti razlozi pisanja oporuke. Kao što nigdje izričito ne navodi razloge sastavljanja oporuke, tako niti ne spominje želje i zahtjeve vezane uz pogrebni obred, iako se i ti podaci često navode u oporukama.

## Zaključak

U ovom se radu donosi osuvremenjena transkripcija oporuke Ivana Tomka Mrnavića zajedno s kritičkim aparatom i jezičnom analizom, analiza oporuke prema kategorijama primatelja legata i kritički osvrt na Foscovu raščlambu oporuke.

Mrnavićeva oporuka po svim svojim karakteristikama uklapa se u način sastavljanja oporuka 17. stoljeća, a jednako tako u skladu je i s oporukama ondašnjih visokih crkvenih dužnosnika. Na osnovi analize može se zaključiti da je Mrnavić vrlo temeljit, dušobrižnički nastrojen prema ženskoj lozi svoje obitelji, ali i proračunat jer detaljno razrađuje strategiju oporuke unoseći brojne klauzule koje osiguravaju da njegovo nasljedstvo prema njegovim namjerama i zamislima bude u potpunosti iskorišteno. Naime, pazio je da svoju imovinu razdijeli u skladu s društvenim i imovinskim položajem pojedinog primatelja legata, ali i ovisno o načinu na koji je s nekime povezan – obitelji ipak ostavlja najvažniji i najvredniji dio svoje imovine, iako crkveni primatelji legata prevladavaju u njegovoj oporuci. Jedino u dijelu o materijalnim i nematerijalnim dugovanjima i potraživanjima nije dovoljno precizan u objašnjavanju situacija zbog kojih je došlo do spomenutih dugovanja/potraživanja, pa se nažalost neki događaji nisu mogli u potpunosti rekonstruirati.

Ovaj rad je s jedne strane prilog proučavanju života Ivana Tomka Mrnavića, a s druge strane, pridonosi istraživanjima oporučne građe, ali i povijesti svakodnevice tog vremena.

26 Zanimljivo je da je u ono doba kolala glasina da je Benko Vinković otrovao Mrnavića u želji da naslijedi Ergelskog na mjestu zagrebačkog biskupa, i da se Mrnavić nakon toga nikada nije oporavio, nego je umro nakon nekoliko mjeseci. Usp. Ljudevit Ivančan, *Podaci o zagrebačkim kanonicima od 1193. do 1924.* (tipkopis), Arhiv HAZU, sign. IId 243. Moguće je da je Mrnavić potaknut tom slabošću i bolešću (koju i spominje u oporuci) odlučio napisati oporuku, a šest mjeseci poslije umro.

## TRANSKRIPCIJA OPORUKE[27]

### /124/
### TESTAMENTUM

Illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ioannis Tomco[28] Marnavitii, episcopi Bosnensis[29]

In nomine Domini Iesu Christi. Amen. Anno nativitatis eiusdem millessimo sexcentessimo trigessimo nono, indictione septima, die vero XVII mensis Martii. Actum apud apotecaas[30] perillustrium[31] fratrum filiorum quondam domini Merchiolis[32] Tetta, praesentibus dominis Francisco Antonio Tetta et Georgio Sisgoreo testibus ad hoc specialiter habitis, vocatis et rogatis. Ibique personaliter constitutus perillustris[33] dominus Iacobus de Fratribus, alias Bratich praesentavit et exibuit mihi notario infrascripto testamentum quondam[34] illustrissimi ac reverendissimi domini domini Ioannis Tomco Marnavitii, episcopi Bosnenensis, conditum in civitate Zagrabiensi sub die 23. Septembris 1636. cum approbatione et confirmatione illustrissimi et[35] reverendissimi domini Francisci Erghelii, episcopi Zagrabiensis, scriptum in duobus foliis papiri ac munitum cum uniuscuiusque episcopi sigillo tam testatoris quam etiam confirmatoris, non viciatum, non cancellatum, non abrasum, aut in aliqua parte suspectum, sed omni prosus[36] vitio et[37] suspectione carentem. Ideo pro conservatione eiusdem et ne aliquo modo amittatur, petiit et requisivit, ut ipsum transcriberem apud acta mea ad aeternam illius memoriam; hoc et omni meliori modo etc.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Iubente aeterno patre familias nos vigilare cum diem neque horam sciamus, qua fur humanae vitae peccato parenti[38] progenitus suffossurus sit illius domicilium. Idcirco, ego Ioannes Tomcus Marnavitius, episcopus Bosnensis, indignus, peccator maximus, occursurus quibus modis Divina ope, valeo furi[39] adventanti, indeque curis rerum temporalium liberari cupiens, ne in exstremo vitae meae agone sint mihi

27 Ako nije drugačije naznačeno, u kritičkom je aparatu najprije naveden oblik iz teksta, odnosno nove transkripcije, a zatim onakav kako ga zapisuje Fosco.
28 Tomco] Tonco-
29 testamentum...Bosnensis] *in marg.*(u originalnom prijepisu oporuke)
30 apotecaas] apotecam
31 perillustrium] pr. illustrissimorum
32 Merchiolis] Melchioris
33 perillustris] pr. illustris
34 quondam] f. m.
35 et] ac
36 prosus] prorsus
37 et] aut
38 parenti] parentum
39 furi] iuri

impedimento cum diabolo[40] luctanti, dispositionem testamentariam meam, presenti pagina describere volui aliena manu fida.

Animam itaque meam, creatori aeque meo ac redemptori, quem viventem visurum me credo placatum et propitium, inter oves ipsius mera sua misericordia constitutus, sanguine nempe suo pretioso redemptam ac saepe saepius ablutam humilime commendo. Corpus vero usquequo veniet ipsius immutatio reformandum per eundem misericordiam salvatorem, sanctis tutelaribus ad quorum ecclesiam sive caemiterium[41] tumulabitur, utriusque patrocinio matrem misericordiae cuius sancti[42] in gremio sedis apostolicae altus[43] sum, et in cuius sedis apostolicae unione me usque ad ultimum vitae respirum me constantissime perseveraturum divina gratia firmiter protestor et profiteor.

Haeredem universalem totius meae pauperitatis[44] ubique locorum existentis, matrem meam Catherinam[45] instituo, illa vero decedente, sororem meam Claram communibus /125/ parentibus mecum progenitam, Christi virginem, cuius orationibus me commendo. Casu vero quo illae interim e vivis excederint, iisdem substituo duas meas sorores communibus itidem parentibus progenitas, Margaritham nempe Schoceii[46] viduam et Franciscam, Iacobi Bratich matrimonio copulatam.

Illustrissimo ac reverendissimo domino domino in Christo patri Francisco Erghelio, huius ecclesiae nostrae Zagrabiensis episcopo, ex mea pauperitate[47] offero et lego breviarium Romanum in forma amplissima, quod eius dominationi hactenus accomodaveram. Addo insuper duas tabulas pictas exibentes[48] alteram faciem Sancti Quirini, episcopi Sisiensis[49] et martyris, alteram vero Beati Augustini,[50] huius ecclesiae olim episcopi, sicuti pro ornamento palatii episcopalis lego et offero tabulas omnes tam Romani pontificis, quam dominorum cardinalium, quae in domo mea inveniuntur. Dominus praelatus a paupere suo cliente haec accipiet in signum maximae observantiae, qua semper ipsum colui, confitendo[51] me satisfactum in omnibus et per omnia, in quibus inservivi dominationi suae illustrissimae.

Offero itidem et lego reverendissimo domino Benedicto Vinkovich, praeposito maiori huius ecclesiae et episcopo Quinque Ecclesiensi[52] tabulam exibentem

40 diabolo] diabulo
41 caemiterium] coemeterium
42 sancti] sancto
43 altus] natus
44 pauperitatis] paupertatis
45 Catherinam] Catharinam
46 Schoceii] Schozzi
47 pauperitate] paupertate
48 exibentes] exibentia
49 Sisiensis] Sisciensis
50 Augustini] Augustini (Casotti)
51 confitendo] confitendum
52 Quinque Ecclesiensi] Quinque Ecclesiarum

imagines Sancti Ignatii et Sancti Francisci Xaverii cum Christo infante[53], in signum sincerae meae observantiae erga dominationem suam reverendissimam.Item offero et lego tabulam exibentem obitum immaculatae virginis admodum reverendo domino Martino Boghdano, archidiacono cathedrali[54] pro signo antiquae nostrae amicitiae. Pari modo offero et lego tabulam Sancti Hyeronimi[55] admodum reverendo domino Ioanni Somoghi, archidiacono Camarcensi[56] in argumentum gratitudinis servitiorum mihi ab ipso praestitorum. Pari modo offero et lego admodum reverendo domino Nicolao Medak, archidiacono Varasdiensi[57] tabulam Beatae Mariae Virginis dolori afflictae et hoc in signum nostrae amicitiae.

Venerabili ecclesiae cathedrali Sancti Stephani regis praeter vasculum argenteum in quo conditi sunt duo dentes ipsius, offero et dono calicem meum argenteum cum patena inaurata. Venerabili capitulo cathedrali nostro[58] lego et relinquo totum illud vinum, quod superiori anno bonae memoriae Andreas Ottavius ex mea portione retinuit. Reverendo Collegio praebendariorum sive capitulo Chasmensi[59] loco vestis pellicae[60], quae[61] solet ipsis a canonicis decedentibus relinqui, lego quindecim[62] florenos Hungaricos per meos executores exsolvendos. Hospitali episcopali lego decem quartas millii, alias decem hospitali capituli, alias decem hospitali civitatensi; reverendis patribus capucinis lego triginta quartas millii et viginti cubulos vini. Seminaristis[63] civitatensibus decem quartas millii et decem cubulos vini.

Dei gratia nulli quicquam debeo, exceptis reverendis patribus Iesuitis Romanis quandam summam pro qua iam cum ipsis conveni. Ante quatuor annos a domino custode habui quandam iubam mardurinam[64] pertinentem ad ecclesiam, quae tunc aestimata fuit a pellipario ad huc vivente septuaginta Rheniensium. E contra eodem tempore misi Venetias centum quatuor aureos Hungaricos pro emendis /126/ aliquibus rebus pro ecclesia nostra cathedrali, quae etiam emptae fuerunt et furto sublatae aegrotante illustrissimo domino Nicolao Rossii[65], residente Sacrae Cesareae Regiaeque Maiestatis Venetiis, cui consignatae[66] fuerant, ut opere illius dirigeretur

53 infante] infanti
54 cathedrali] cathedralis
55 Hyeronimi] Hieronymi
56 Camarcensi] Camarciensi
57 Varasdiensi] Varasdinensi
58 cathedrali nostro] cathedralis nostrae
59 Chasmensi] Charmen.
60 pellicae] pelliceae
61 quae] quam
62 quindecim] quindicim
63 seminaristis] semenaristis
64 mardurinam] mandurinam
65 Rossii] Rossich
66 consignatae] consegnatae

Zagrabiam. Ab eo tempore litigo cum ipsius heredibus, quapropter etiam Venetiis[67] me contuli ante duos annos, et incomparabiliter plus exposui quam valet illa iuba. Attamen si quando recuperabitur mea pecunia computatis computandis, volo ut heredes mei faciant proportionatam satisfactionem. Optime enim novit illustrissimus et reverendissimus praelatus sicut et dominus custos quomodo hoc negotium succescerit[68].

Ante quatuor annos cum essem deputatus a reverendissimo praelato et venerabili capitulo cum dominis Goriciensibus et Rexinensibus ad revidendum rationes restantiarum plurium dominorum fratrum[69] deputatorum, in revisione restantiarum piae memoriae Martini Iantolovich[70], dominus Nicolaus Philipovich consignavit ad manus meas aliqua residua dictarum restantiarum aestimata ab iisdem dominis et eodem Philipovich triginta florenis Hungaricis, sicut apparet in libro rationum dicti domini Philipovich apud me existenti, quem vallorem reverendus dominus praelatus applicavit pro tot missis dicendis pro refrigerio animae dicti quondam Martini; quod onus, sicuti[71] charitate christiana libenter in me suscepi, ita, teste Deo, abundanter exolvi.

Audio dominum magistrum prothonotarium velle habere aliquam pretensionem contra me post mortem meam propter mensam liberam quam debent lectores notariis; sed eum testem invoco, quod saepius illam ipsi obtulerim, ad eandem invitaverim, semper illo se excusante, et gratias agente, quin imo ipsum suum amanuensem[72] saepius rogavi, ut loco domini sui accederit. Sicut enim partam[73] mensam semper habui pro reverendo domino sublectore, qui nunquam[74] eam aspernatus est, ita etiam pro eodem[75] domino notario; qui si mea promtitudine[76] uti noluit, sibi non mihi imputet.

Romae existens cum eminentissimo cardinali[77] Pasmano, nobilis et generosus dominus Ioannes[78] Tetrosy[79], secretarius eiusdem eminentissimi, numeravit mihi centum aureos Hungaricos[80] pro expeditione confirmationis reverendissimi domini Ladislaii Hossuthoti[81], praepositi Schipuscinensis in episcopum Transylvanien-

67 Venetiis] Venetias
68 succescerit] successerit
69 fratrum] fratruum
70 Iantolovich] Jancolovich
71 sicuti] sicut
72 amanuensem] amanuesem
73 partam] partem
74 nunquam] numquam
75 eodem] *omitt.*
76 promtitudine] promptitudine
77 cardinali] domino cardinali
78 Ioannes] Joannis
79 Tetrosy] Teotosy
80 Hungaricos] hungaros
81 Hossuthoti] Hossustotii

sem[82], ex qua summa paulo post dictus dominus[83] Teorosy[84] accepit a me sexdecim aureos quos dedit pro elemosyna cuidam matronae derelictae a viro suo ex familia Unferczaght.[85] Et licet et ipsemet, et procuratores mei Romae laboraverimus sedulo et ex animo pro dicta confirmatione, exposita maxima parte pecuniae apud me remanentis, tamen propter causas bene notas et Suae Maiestati Caesareae et eminentissimo cardinali Pazmano omnibusque praelatis Hungaricis, non fuit posibile ut nos[86] ad finem deduceretur. Quam vis personaliter ante duos annos Romam /127/ adiverim[87], et in ea duo de viginti menses exigerim, laborando in hoc negotio conductis et[88] advocatis et procuratoribus - quod idem mihi contigit[89] in solicitando confirmationem reverendissimi domini praepositi Simandy[90], loco dicti reverendissimi Hossuthotii[91], ad eandem[92] ecclesiam Transylvaniensem[93] electi, quo nomine acceperam septuaginta aureos[94] Hungaricos ab illustrissimo et reverendissimo domino Georgio Draskovichio, Iauriensis[95] episcopo - ita ut computantur[96] itinera,[97] exspensae et labores Romae ex ant latae,[98] forte potius ipsi deberent mihi, quam ego ipsis, licet res finem suum[99] sortita non fuerit, propter causas, ut dixi, notissimas. Quod si forte pietate divina convalescerem, promitto me adhuc quantumcumque[100] potero pro utroque praelato adlaboraturum.

Direxi iam per fideles manus in patriam ad meos haeredes aliquam quantitatem argenti quaesitam meis laboribus longo annorum spatio et habitam in parte ex liberalitate dominorum patronorum et amicorum, eam post mortem meam iubeo per haeredes meos venundari, et totum eorum pretium perpetuo censui aliquo tuto loco collocari; ex quo censu singulis annis solvatur venerabili capitulo Sibenicensi[101] decem ducati monetae Venetae pro duobus anniversariis perpetuo celebrandis; uno die

82 Transylvaniensem] Transylvanensem
83 dominus] d.no
84 Teorosy] Teotosy
85 Unferczaght] Vusvrczaght
86 nos] ea
87 adiverim] advenerim
88 et] cum
89 contigit] contingit
90 Simandy] Semand.
91 Hossuthotii] Hossustotii
92 eandem] eamdem
93 Transylvaniensem] translatum
94 aureos] aurorum
95 Iauriensis] Jaurisens.
96 computantur] computatur
97 itinera] itidem
98 ex ant latae] exantlatae
99 suum] *omitt.*
100 quantumcumque] quatumcumque
101 Sibenicensi] Sebenicen.

mei obitus pro refrigerio animae meae; altero sequenti die pro refrigerio animarum parentum[102] et benefactorum meorum; residuum census ad alternatim perpetuo redat filiabus feminis ex linea duarum sororum mearum Margarithae et Franciscae, ita ut uno anno ad lineam primae, altero ad lineam secundae deveniat in perpetuum. In qua re exequenda instituo commissarios et executores dictum venerabile capitulum Sibenicense[103] et in casu deficientiae utriusque lineae, etiam haeredem dictum venerabile capitulum instituo ita ut stantibus duobus anniversariis residuum pro sua prudentia inter se et clericos minores dividant.

Domum meam in qua nunc mater mea degit, post mortem ipsius et sororis Clarae, relinquo Franciscae sorori meae in augmentum dotis suae. Item domum cum praedio in insula Zlarin[104]. Item praedium sive vineam tam antiquam quam eas, quas ego coemi in districtu Sibenicensi[105] in loco vocato Razkrisie[106]. Sorori autem Margaritae, itidem in augmentum dotis, relinquo vineas cultas et incultas, quas vel haereditate, vel pecunia adeptus sum in insula Lupaz. Item duas vineas in loco Dubrava, alteram haereditate, alteram donationi piae memoriae reverendissimi Vincentii Arigoni, episcopi Sibenicensis[107] millesimo sexcentesimo quinto anno quaesitam. Insuper declaro cum Margarita soror mea renunciaverit mihi omnia et quaecumque bona mobilia et stabilia, /128/[108] paterna, materna et fraterna, uti patet ex notis Petri Bolzoni, olim cancellarii Sibenicensis[109] sub die 11. Maii 1619., quae comprehendit etiam quaecumque possent spectare ad dispositionem assertam communis olim fratris Ambrosii; et cum Marcus, eius filius, canonicus Sibenicensis[110] mihi debeat sexcenta scuta monetae Romanae, pro ut in notis domini Antonii Lucatelli, notarii eminentissimi cardinalis vicarii Romae, pro quo debito etiam mihi obligavit[111] omnes fructus sive praebendae canonicales[112]; idcirco dilectionis affectu, totum dictum debitum caedo[113] et renuntio dictae Margarithae; ita ut trecenta scuta ex praefatis, ipsa met habeat ad sui liberam dispositionem; trecenta vero reliqua, tres ipsius filiae possideant, sive nubant, sive innuptae maneant, dummodo caste honesteque vivant, hoc est centum scuta quelibet[114] illarum trium habeat. Quod totum debitum dictus Marcus solvere tenebitur, iuxsta presentem meam[115] dispositionem inviolabiliter exequendam. Quod

102 parentum] parentuum
103 Sibenicense] Sebenicen.
104 Zlarin] Zlarinen.
105 Sibenicensi] Sebenicen.
106 Razkrisie] Paskrisce
107 Sibenicensis] Sebenicen.
108 Stranica 127 pojavljuje se pogrešno dva puta. Dalje je provedena ispravna paginacija.
109 Sibenicensis] Seben.
110 Sibenicensis] Seben.
111 obligavit] obbligavit
112 sive praebendae canonicales] suae praebendae canonicalis
113 caedo] coedo
114 quelibet] qualibet
115 presentem meam] meam praesentem

sive ipsa Margaritha soror mea, sive aliquis ex filiis filiabus suis, aut quicumque alius earundem[116] nomine, unitim, vel divisim, quocumque colore, vel praetextu, infringere atentaverit, aut minuere praefatum legatum meosque haeredes et successores molestari, presertim nomine cuiusdam asserti testamenti fratris Ambrosii, vel quavis alia de causa dispositioni huic meae obstanti; tali causu[117] volo et firmiter statuo, quod ipsa soror mea Margaritha, sicuti tres eius filiae careant benficio[118] legati sexcentorum scutatorum, quae sexcenta scuta applico amplificationi ecclesiae monalium[119] Sanctae Catharinae in civitate Sibenicensi[120] arbitrio et ordinatione domini Iacobi Bratich, sororii mei. Tali etiam casu revoco ea omnia quae legavi sorori meae Franciscae et eius lineae, stantibus firmis id reliquum[121] omnibus clausulis et conditionibus; sed quia spero et ipsam Margaritham et eius filios aquieturos huic meae benignae et charitativae dispositioni, adhuc in signum amoris, relinquo dictae Margarithae sex cochliaria et sex furcinulas argenteas quas a Ioanne Vanich, camerario meo accepit; Bernardo, filio suo, nepoti meo annulum cum turchisia relinquo. Domino Marco itidem nepoti canonico Sibenicensi[122] horologium cum imagine crucifixi in ebeno. Domino Iacobo Bratich annulum cum saphiro. Mattheo qui penes me est nepoti meo horologium aeneum; inauratum horologium porro demonstratu[u]m[123] remitto admodum illustrissimo et reverendissimo domino Nicolao Mrau, electo Schardonensi, praeposito Novamezt[124] a quo illud dono accepi. Tabulam argenteam ebeno inclusam cum imagine Beatae Mariae Virginis, /129/ sorori meae moniali Dominicae in signum amoris relinquo. Annulum cum diamante[125] excellentissimo domino Marco Spudio, praelatorum Regni Hungariae agenti, in signum sincerissimae amicitiae nostrae relinquo, quem rogo ut in ratione dati et acepti eadem charitate conveniat cum meis haeredibus qua semper convenit mecum.

De caetero[126] omnium aliorum bonorum mobilium et immobilium instituo haeredem et commissarium sicuti supra, primo matrem meam, secundo sororem Claram, tertio Franciscam. Supremum autem tutorem et executorem huius meae ultimae voluntatis et dispositionis, dominum Iacobum Bratich, sororium meum, qui Ioanni Vranich, camerario meo, eandem[127] ipsam fidem debebit adhibere, quam

116 earundem] earumdem
117 causu] casu
118 benficio] beneficio
119 monalium] monialium
120 Sibenicensi] Sebenici
121 id reliquum] et reliquis
122 Sibenicensi] Seben.
123 demonstratu[u]m] striatum (Zanimljivo da je uz riječ *demonstratu[u]m* na margini originalnog prijepisa oporuke zapisano *striatum* = *scanalato*, za što možemo pretpostaviti da je Foscov komentar.)
124 Novamezt] Hovamest
125 diamante] adamante
126 caetero] coetero
127 eandem] eamdem

mihimet[128] ipsi; quem Ioannem absolvo ab omni obligatione[129] redendae rationis rerum mearum cuicumque mortalium et ubique locorum.

Et quia hactenus[130] exposui ad ducentos taleros pro electione et confirmatione solicitanda, iam pridem pro episcopatu Samandriensi quem nunc pro confirmatione Bosnensi resignatum ad favorem fratris Thomae Marnavich, fratris mei consobrini; ideo totam dictam summam resigno et relinquo dicto Ioanni qui quicquid[131] fecerit de rebus meis volo a me factum haberi eundemque[132] executorem huius mei testamenti in hoc Regno instituo. Ita delibero, statuo et omni meliori modo et testamentaria ratione ultimam voluntatem meam perpetuo valituram declaro et stabilio. Actum die vigessima tertia[133] Septembris millesimo sexagesimo trigesimo sexto.

Ego, Ioannes[134] Tomcus Marnavitius, episcopus Bosnensis, lector et vicarius Zagrabiensis approbo omnia et singula suprascripta. /Manu propria/

/Locus sigilli supradicti ilustrissimi et reverendissimi episcopi/

Nos, Franciscus Erghelius, Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus Zagrabiensis, Beatissimae Mariae Virginis de Thopuzko[135] abbas, commendatarius ac Sacratissimae[136] Caesareae[137] Regiaeque Maiestatis consiliarius etc., praesens testamentum reverendissimi domini Ioannis Tomci Marnavich, episcopi Bosnensis, lectoris et canonici ecclesiae nostrae Zagrabiensis ac praefatae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis consiliarii etc., nobis de iure et consuetudine longo usu approbata, pro confirmatione exhibitum, in omnibus eisdem[138] punctis, clausulis et articulis in quantum rite et legitime dignoscitur esse confectum et emanatum, auchoritate et iurisdictione nostra episcopali qua ea in parte pleno iure fungimur, ratificamus, approbamus et confirmamus ac omnia et singula in hoc testamento contenta, debitae executioni[139] demandari volumus vigore praesentium. Datum in palatio arcis nostrae episcopalis Zagrabiensis, feria quarta /130/ proxima post festum Sancti Matthaei apostoli et evangelistae, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo[140] sexto.

Franciscus Erghelius, episcopus Zagrabiensis, /manu propria/

Locum sigilli supradicti illustrissimi et reverendissimi episcopi

128 mihimet] mihi et
129 obligatione] obbligatione
130 hactenus] actenus
131 quicquid] quiquid
132 eundemque] eumdem
133 vigessima tertia] 23
134 Ioannes] Joannis
135 Thopuzko] Topuzka
136 Sacratissimae] Sacrae
137 Caesareae] *omitt.*
138 eisdem] iisdem
139 debitae executioni] debita executione
140 trigesimo] trigesime

**Summary**

**Bishop on Bishop**
**Critical review of the Fosco's analysis and transcript**
**of the will made by Ivan Tomko Mrnavić**

The research is founded on the work of Bishop of Šibenik Giuseppe Antonio Fosca, *Vita di Giovanni Tonco-Marnavić*, published in 1890 in Šibenik. The work contains the first analysis and transcript of the will made by a distinguished 17th century canon of Šibenik, the arch deacon of Zagreb and bishop of Bosnia, Ivan Tomko Mrnavić. Fosco used a 1639 copy of Mrnavić's will made by a notary from Šibenik Mihovil Parčić, now kept in the Zadar State Archives (collection: Notary Archives of Šibenik). Since Fosco's knowledge of Latin was inadequate, he made an incomplete and insufficiently detailed analysis of Mrnavić's will, leaving out numerous legatees, as well as properties. Fosco's transcription is also full of mistakes, and was not made under contemporary linguistic norms. This paper, therefore, offers a comprehensive and detailed analysis of all legatees and properties based on the copy of Mrnavić's will held in the State Archives in Zadar, as well as a more contemporary transcript of the will, including notes and linguistic analysis of Fosco's transcript.

The paper analyzes Mrnavić's will according to the most significant categories of legatees, and those are family, clergy and religious orders, religious institutions and charity institutions. The tangible and intangible payables and receivables from Mrnavić's will were analyzed separately due to their volume and significance. It has been established that legatees from Mrnavić's immediate family and in-laws, as well as clergy and religious orders were the most important groups that Mrnavić bequeathed property to in his will. Although the will contains more legatees from church orders than from family and in-laws, the property bequeathed to the latter is more valuable – it consists of houses, vineyards, land, money, and jewelry, while church legatees were bequeathed paintings, books, jewelry, sacral objects, money, and food.

**Keywords:** Ivan Tomko Mrnavić, Antonio Giuseppe Fosco, will, Zagreb, Zagreb Diocese, Šibenik, church history, Early Modern Period